

Javni bilježnik i sporazumni razvod braka – – novi prilog modernizaciji pravosuđa

Sažetak

U radu se raspravlja o novinama reformiranog postupka radi sporazumnog razvoda braka prema hrvatskom Obiteljskom zakonu iz 2015. godine, uzimajući u obzir i rezultate u praksi. Potom slijedi analiza trenda širenja kompetencija notara latinskoga tipa na područje sporazumnog razvoda braka u pojedinim europskim jurisdikcijama. Kao kriterij podjele i razlikovanja europskih modela sporazumnog razvoda braka pred notarima uzeto je postizanje sporazuma o određenim pravnim posljedicama razvoda braka na području imovinskih odnosa bračnih drugova te roditeljske skrbi i njezina ostvarivanja. U četvrtom dijelu rada sadržana je rasprava o modernizaciji hrvatskog pravosuđa i brakorazvodnog postupka na temelju sporazuma stranaka, dok je u zaključnom dijelu rada istaknuta sinteza glavnih rezultata istraživanja.

Ključne riječi: sporazumni razvod braka, imovinski odnosi, roditeljska skrb, sud, javni bilježnik, postupak.

Slađana Aras
Kramar

1. UVOD

Kao što je Francuska revolucija bila značajna po pitanju bračnog režima i razvoda braka općenito¹, tako su 1978. godina i donošenje Zakona o braku i porodičnim odnosima SR Hrvatske (u daljnjem tekstu: ZBPO)², na područjima koja obuhvaća današnja Hrvatska, bili revolucionarni propisivanjem postupka radi sporazumnog razvoda braka.³ Donošenjem ZBPO-a napuštena su rješenja koja su se temeljila na načelu krivnje te razvodu braka kao

sankciji.⁴ Umjesto načela krivnje, ZBPO je uredio razvod braka zbog poremećenosti bračnih odnosa te je postupak mirenja bračnih drugova bio premješten iz sudske u nadležnost prijašnjeg organa starateljstva.⁵ Usto, ZBPO-om je bio propisan postupak radi sporazumnog razvoda braka koji su bračni drugovi mogli tražiti podnošenjem zajedničkog prijedloga, odnosno zahtjeva za sporazumni razvod braka o kojem se odlučivalo u parničnom postupku.⁶

Model parničnog brakorazvodnog postupka pokrenutog tužbom jednog bračnog druga ili zahtjevom za sporazumni razvod braka u slučaju zajedničkog traženja razvoda braka bio je prisutan u hrvatskom pravu i praksi više od trideset godina. Prvo donošenjem Obiteljskog zakona iz 2014.⁷, a

1 Usp. Antokolskaia, M., *Divorce law in a European perspective*, u: Scherpe, J. M. (ur.), *European Family Law, Volume III, Family Law in a European Perspective*, Cheltenham/Northampton, Edward Elgar Publishing, 2016., str. 43.
2 Zakon o braku i porodičnim odnosima SR Hrvatske iz 1978. godine, NN SRH, 11/1978, 27/1978 – ispravak, 45/1989, 51/1989 – pročišćeni tekst, 59/1990.
3 Prema čl. 53. st. 2. Osnovnog zakona o braku iz 1946. godine (SL FNRJ, 29/1946, 36/1948, 29/1946, 44/1951, 18/1955; SL SFRJ, 12/1965, 28/1965 – pročišćeni tekst; u daljnjem tekstu: OZB) stranke su mogle sporazumno tražiti razvod braka, ali su bile dužne navesti opravdane razloge. Stoga se u komentarima isticalo da je OZB-om bila propisana mogućnost sporazumnog traženja razvoda braka, ali da to nije ujedno značilo i uvođenje instituta sporazumnog razvoda bračnih drugova. Alinčić, M., *Osnove bračnog prava*, u: Alinčić, M.; Bakarić-Mihanović, A., *Porodično pravo, Osnove bračnog prava i odnosa roditelja i djece*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1978., str. 156.

4 V. čl. 53. – čl. 60. OZB-a. U doktrini se koristila i podjela na apsolutne i relativne brakorazvodne uzroke, u kombinaciji s načelom krivnje. V. *ibid.*, str. 137–154.
5 V. *ibid.*, str. 164.; Alinčić, M.; Bakarić, A., *Porodično pravo*, III. izd., Narodne novine, Zagreb, 1989., str. 83–84., 89–92.
6 V. čl. 56., čl. 57. i čl. 318. st. 2. ZBPO-a. V. Alinčić, M.; Bakarić, A., *op. cit.* (bilj. 5), str. 86–87.
7 Obiteljski zakon iz 2014. godine, NN RH, 75/2014, 83/2014 – v. Izvješće USRH-a o završnim odredbama (člancima 562. i 563.) Obiteljskog zakona od 3. srpnja 2014., 5/2015 – v. Rješenje USRH-a, br. U-I-3101/2014 i dr. od 12. siječnja 2015. godine (u daljnjem tekstu: ObZ 2014.).

potom Obiteljskog zakona iz 2015. godine (u daljnjem tekstu: ObZ 2015.)⁸, reformiran je brakorazvodni postupak. Među relevantnim promjenama očituje se premještanje sporazumnog razvoda braka iz parnične u izvanparničnu jurisdikciju sudova te njegovo pojednostavnjenje.⁹ Tim su se promjenama hrvatsko obiteljsko pravo i postupak približili sustavima germanske pravne tradicije.¹⁰

Reforme brakorazvodnih režima u europskim okvirima novijeg datuma ukazuju na potrebu daljnjeg promišljanja o modernizaciji ovog dijela pravosuđa, među ostalim, sudjelovanjem notara latinskoga tipa u tom području statusnih i obiteljskih odnosa. Tako su u Francuskoj u okviru projekcija o modernizaciji pravosuđa za 21. stoljeće uvedene (u načelu isključive) kompetencije notara za sporazumni razvod braka, i to i u slučajevima kad bračni drugovi imaju zajedničku djecu.¹¹ Taj francuski pristup sporazumnom razvodu braka, iako ocijenjen kao revolucionaran, nije bio novost u europskom kontekstu uzimajući u obzir okolnost da je Španjolska prethodno uredila model sporazumnog razvoda braka pred notarima.¹² Španjolski je zakonodavac to učinio 2015. godine u sklopu promjena Zakona o dobrovoljnoj sudbenosti.¹³ Model sporazumnog

razvoda braka prisutan je i u grčkom pravu, gdje su 2017. godine izvršene izmjene Gradanskog zakonika pozivom na potrebu rasterećenja pravosuđa.¹⁴ Tim je promjenama sporazumni razvod braka izmješten iz sudske nadležnosti u nadležnost notara, a u slučaju da bračni drugovi imaju zajedničku djecu, oni moraju postići sporazum o pitanjima roditeljske skrbi, njezina ostvarivanja i uzdržavanja djeteta koji će vrijediti najmanje dvije godine, osim ako se bračni drugovi ne sporazume oko njegova duljeg trajanja.¹⁵ Posljednja među državama koja je u sklopu reforme obiteljskog i izvanparničnog prava i postupka slijedila taj trend jest Slovenija¹⁶, s obrazloženjem da je potrebno modernizirati brakorazvodni postupak, prilagoditi ga suvremenim trendovima i dinamici života te omogućiti onim bračnim drugovima koji nemaju zajedničku djecu da se razvedu u bržem i pojednostavljenom postupku.¹⁷

Iako je uvođenje kompetencija notara na područje sporazumnog razvoda braka u opisanim zapadnoeuropskim i srednjoeuropskim jurisdikcijama otvorilo široke rasprave, među ostalim, i u hrvatskim okvirima¹⁸, pojedini modeli sporazumnog

8 Obiteljski zakon iz 2015. godine, NN RH, 103/2015, 98/2019, 47/2020 – v. čl. 35. Zakona o Centru za posebno skrbništvo.

9 V. odredbe čl. 50., čl. 51., čl. 55., čl. 433. t. 2., čl. 453. – čl. 460. ObZ-a 2015.

10 Riječ je o austrijskom Saveznom zakonu o sudskom postupku u izvanparničnim pravnim stvarima (*Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen, Außerstreitgesetz*) iz 2003. godine u kojem su sadržana, među ostalim, pravila postupka u bračnim predmetima. U njemačkom sustavu sudski postupak u obiteljskim i statusnim predmetima propisan je u Zakonu o postupku u obiteljskim stvarima i stvarima dobrovoljne sudbenosti (*Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*) iz 2008. godine.

11 V. čl. 50. i čl. 114. st. V. Zakona br. 1547 od 18. studenoga 2016. godine o modernizaciji pravosuđa u 21. stoljeću, <http://www.legifrance.gouv.fr/affichLoiPreparation.do?idDocument=JORFDOLE000030962821&type=general&typeLoi=proj&legislature=14> (12. 5. 2022.); v. čl. 229-1. do 229-4. Gradanskoga zakonika Francuske, u inačici od 12. svibnja 2022. godine, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721> (12. 5. 2022.) (u daljnjem tekstu: FGZ). Sporazumni razvod braka pred francuskim notarima u potpunosti je zamijenio sudsku jurisdikciju u tim nespornim predmetima, osim u slučaju kada dijete koje je informirano o pravu da izrazi svoje mišljenje pred obiteljskim sucem želi to svoje pravo ostvarivati ili kada je jedan od bračnih drugova pod pravnoskrbničkom zaštitom (*tutelle, curatelle*) (čl. 229-2. FGZ). U potonjem slučaju nesposobnosti bračnog druga nije dopušten ni sporazumni razvod braka pred sudom. Ferrand, F., *France*, 2021., <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/France-Ferrand.pdf> (12. 5. 2022.), str. 1–2.

12 Za rasprave koje su se vodile u Francuskoj u sklopu modernizacije brakorazvodnog režima, v. Ferrand, F., *Grounds for divorce and maintenance between former spouses, France*, 2002., <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/France-Divorce.pdf> (12. 5. 2022.), str. 2–4.; Antokolskaia, M., *op. cit.* (bilj. 1), str. 52–53.

13 V. čl. 54. Zakona o notarima Španjolske od 28. svibnja 1862. godine, izmijenjen i dopunjen Zakonom br. 15/2015 o dobrovoljnoj sudbenosti od 2. srpnja 2015. godine, Boletín Oficial del Estado, br. 158/2015. [\[de-2015.pdf\]\(http://iuscomparatum.info/wp-content/uploads/2015/07/Boletín-Oficial-del-Estado-Viernes-3-de-julio-de-2015.pdf\) \(12. 5. 2022.\) \(u daljnjem tekstu: ŠZN\). Sporazumni razvod braka pred španjolskim je notarima isključen u slučaju maloljetne djece ili odrasle djece s invaliditetom. Usto, da bi taj model sporazumnog razvoda braka bio dopušten, potrebno je postizanje sporazuma o imovinsko-pravnim odnosima kao posljedici razvoda braka te navedeni sporazum moraju odobriti i odrasla djeca koja žive u kućanstvu. González Beilfuss, C., *Spain*, 2021. <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Spain-Gonzalez-Beilfuss.pdf> \(12. 5. 2022.\), str. 2.](http://iuscomparatum.info/wp-content/uploads/2015/07/Boletín-Oficial-del-Estado-Viernes-3-de-julio-</p></div><div data-bbox=)

14 V. Zakon br. 4509/2017, čl. 22. (GG A 201, 22. prosinca 2017. godine), kojim su izmijenjeni čl. 1438. i čl. 1441. Gradanskoga zakonika Grčke (u daljnjem tekstu: GGZ).

15 V. čl. 1441. st. 2. GGZ-a. Konsta, A.-M.; Koutsouradis, A. G., *Greece*, 2021., <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Greece-Konsta.pdf> (12. 5. 2022.), str. 2.

16 Slovenski Obiteljski zakonik (*Družinski zakonik*) donesen je 2017. godine (Uradni list RS, 15/2017, 21/2018 – *Zakon o nevladnih organizacijah* (ZNOrg), 22/2019, 67/2019 – *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o matičnem registru* (ZMatR-C), 200/2020 – *Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju* (ZOOMTVI), <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7556> (12. 5. 2022)) (u daljnjem tekstu: DZ). Potom je uslijedila reforma slovenskog izvanparničnog prava i postupka donošenjem novog Zakona o izvanparničnom postupku (*Zakon o nepravdnem postopku*) (Uradni list RS, 16/2019, <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7879> (12. 5. 2022.)) (u daljnjem tekstu: ZNP). I DZ i ZNP počeli su se primjenjivati 15. travnja 2019. godine.

17 Kraljić, S., *Sporazumna razveza pred notarjem v luči novega slovenskega Družinskega zakonika*, u: Šago, D.; Čizmić, J.; Rijavec, V.; Janevski, A.; Lazić Smoljanić, V.; Sesar, M.; Galič, A. (ur.), *Zbornik radova s IV. međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2018., str. 187., 191.

18 Za hrvatsku doktrinu, v. Aras Kramar, S., *Širenje nadležnosti javnih bilježnika na području obiteljskopравnih odnosa?*, u: Šago, D.; Čizmić, J.; Rijavec, V.; Janevski, A.; Lazić Smoljanić, V.; Sesar, M.; Galič, A. (ur.), *Zbornik radova s III. međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2017., str. 299–321.;

razvoda braka pred notarima prisutni su na europskom kontinentu već početkom dvijestisućitih godina. Riječ je o istočnoeuropskim državama (Estonija¹⁹, Latvija²⁰, Rumunjska²¹) te u pojedinim od tih pravnih sustava postoji i (u načelu alternativna) nadležnost registarskog tijela osobnog stanja za sporazumni razvod braka (Estonija²², Rumunjska²³). Usto, razlikuje se pristup europskih zakonodavaca pitanju sporazumnog razvoda braka i nadležnosti notara. Razlike se očituju u postizanju sporazuma (i) u odnosu na pravne posljedice razvoda braka, kako na području imovinskih odnosa bračnih drugova tako i na području roditeljske skrbi i njezina ostvarivanja u slučaju kada imaju djecu nad kojom ostvaruju roditeljske odgovornosti, odnosno skrb.

U drugom dijelu, koji slijedi nakon uvoda, raspravit će se novine reformiranog postupka radi sporazumnog razvoda braka u hrvatskom pravu, uzimajući

u obzir i rezultate u praksi (v. *infra ad 2.*). Potom slijedi analiza određenih karakteristika poredbenopravnih modela sporazumnog razvoda braka pred notarima latinskoga tipa u europskoj perspektivi (v. *infra ad 3.*). Kao kriterij podjele i razlikovanja pojedinih europskih modela tog razvoda braka uzeto je postizanje sporazuma o određenim pravnim posljedicama razvoda braka bračnih drugova. U četvrtom dijelu rada sadržana je rasprava o modernizaciji pravosuđa i brakorazvodnog postupka koji se temelji na sporazumu stranaka (v. *infra ad 4.*). U petom, zaključnom dijelu rada istaknuta je sinteza glavnih rezultata istraživanja (v. *infra ad 5.*).

2. REFORMIRANI POSTUPAK RADI SPORAZUMNOG RAZVODA BRAKA PREMA OBITELJSKOM ZAKONU IZ 2015. GODINE

Obilježje je brakorazvodnog postupka prema ObZ-u 2015. njegova liberalizacija i izmještanje sporazumnog razvoda braka iz parnične jurisdikcije sudova u izvanparničnu. U usporedbi sa Zakonom iz 2003. godine (u daljnjem tekstu: ObZ 2003.)²⁴, osnove za razvod braka ostale su nepromijenjene.²⁵ Međutim, ono što se mijenjalo jest okolnost da u slučaju razvoda braka bračnih drugova bez zajedničke maloljetne djece nema više prijašnjeg posredovanja²⁶, odnosno, u smislu novih rješenja ObZ-a 2015., obveznog savjetovanja i prvog sastanka s obiteljskim medijatorom²⁷ kao procesne pretpostavke sudskog postupka.

U slučaju bračnih drugova koji nemaju zajedničku djecu, ako su sporazumni u pogledu razvoda braka, oni zajedno pokreću izvanparnični postupak radi sporazumnog razvoda braka podnošenjem prijedloga sudu.²⁸ Sudskom izvanparničnom postupku ne prethodi obvezni mehanizam sporazumnog rješavanja prijedloga; dapače, oni uz prijedlog za sporazumni razvod braka ni ne prilažu sporazum o uređenju svojih imovinskopravnih odnosa nakon razvoda braka niti sud u izvanparničnom postupku radi sporazumnog razvoda braka ima kompetencije za odlučivanje o tim pitanjima njihova imovinskopravnog režima. S druge strane, u slučaju bračnih drugova sa zajedničkom maloljetnom djecom, ako su bračni drugovi sporazumni

Aras Kramar, S., *The transformation of divorce procedure in Europe*, *Familia*, Il diritto della famiglia e delle successioni in Europa, 3 (2018), str. 277–298.; Dika, M., *Javno bilježništvo u Republici Hrvatskoj – stanje i perspektive*, *Javni bilježnik*, XXIII (2019) 46, str. 50.; Aras Kramar, S., *Javnobilježnički razvod braka u reformiranom slovenskom pravu*, *Pravni vjesnik*, god. 36, br. 3–4, 2020., str. 229–246.; Poretti, P., *(Nove) funkcije javnih bilježnika u uređenju obiteljskopravnih odnosa – hrvatsko uređenje i komparativna rješenja*, *Javni bilježnik*, XXV (2021) 48, str. 17–28.

19 V. čl. 29. Zakona o notarima Estonije (Riigi Teataja, I 2000, 104, 684), nakon izmjena i dopuna (Riigi Teataja, I 2009, 27, 164), s posljednjim izmjenama i dopunama (Riigi Teataja, I 2021, 2), <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/506012020001/consolide/current> (12. 5. 2022.). V. čl. 64¹ Obiteljskoga zakona Estonije (Riigi Teataja, I 2009, 60, 395), s posljednjim izmjenama i dopunama (Riigi Teataja, I 2022, 1), <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/507022018005/consolide/current> (12. 5. 2022.) (u daljnjem tekstu: EOObZ). V. čl. 3. st. 8. Zakona o registraciji osobnih stanja Estonije (Riigi Teataja, I 2009, 30, 177), s posljednjim izmjenama i dopunama (Riigi Teataja, I 2022, 1), <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/504022014001/consolide/current> (12. 5. 2022.) (u daljnjem tekstu: EZROS).

20 V. čl. 65., čl. 325. – čl. 339. Zakona o notarima Latvije (Latvijas Vēstnesis, 48, 9. srpnja 1993. godine), s posljednjim izmjenama i dopunama od 14. listopada 2021. godine (Latvijas Vēstnesis, 207), <https://likumi.lv/ta/en/en/id/59982>; <https://likumi.lv/ta/id/327127> (12. 5. 2022.) (u daljnjem tekstu: LZN). V. čl. 69. Gradanskog zakonika Latvije (Valdības Vēstnesis, 41, 20. veljače 1937. godine), s posljednjim izmjenama i dopunama od 3. veljače 2022. godine (Latvijas Vēstnesis, 33), <https://likumi.lv/ta/en/en/id/225418-the-civil-law>; <https://likumi.lv/ta/id/330031> (12. 5. 2022.) (u daljnjem tekstu: LGZ).

21 V. čl. 375. – čl. 378. Zakona br. 287/2009 – Gradanskoga zakonika Rumunjske (Monitorul Oficial al României, 511/2009), s posljednjim izmjenama i dopunama (Zakon br. 71/2011, Monitorul Oficial al României, 427/2011, 489/2011), <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/175630> (12. 5. 2022.) (u daljnjem tekstu: RGZ).

22 V. čl. 64. EOObZ-a te čl. 44. do čl. 49. EZROS-a.

23 U slučaju razvoda braka bračnih drugova bez zajedničke djece, sporazumni razvod braka dopušten je pred notarom ili registarskim tijelom osobnog stanja (čl. 375. st. 1. RGZ), dok su u slučaju zajedničke djece bračnih drugova propisane (samo) kompetencije notara (čl. 375. st. 2. RGZ). Crăciun, N., *The Divorce by the Public Notary. Proceedings*, *Bulletin of the Transilvania University of Braşov, Series VII: Social Sciences, Law*, vol 7(56), br. 2, 2014., str. 189.; Frîntu, V.-M.; Gherghe, E.-R., *Divorce through the Spouses' Agreement by Administrative Method or Notarial Procedure*, *Advances in Fiscal, Political and Law Science*, 2013., str. 186.

24 Obiteljski zakon iz 2003. godine, NN RH, 116/2003, 17/2004, 136/2004, 107/2007, 57/2011 – v. čl. 52. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, 61/2011, 25/2013 – v. čl. 100. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, 5/2015 – v. Rješenje USRH-a, br. U-I-3101/2014 i dr. od 12. siječnja 2015. godine.

25 Usp. čl. 43. ObZ-a 2003. i čl. 51. ObZ-a 2015.

26 V. čl. 44. ObZ-a 2003.

27 *Arg. ex* čl. 54. ObZ-a 2015. V. odredbe sedmog dijela ObZ-a 2015. o obveznom savjetovanju i obiteljskoj medijaciji (čl. 320. – čl. 344. ObZ-a 2015.).

28 V. čl. 453. st. 1. ObZ-a 2015.

u pogledu razvoda braka te su postigli i plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, oni zajedno pokreću izvanparnični postupak radi sporazumnog razvoda braka i odobravanja plana podnošenjem prijedloga sudu.²⁹ Posebne su pretpostavke tog modela sporazumnog razvoda braka okolnosti da su bračni drugovi sudjelovali u obveznom savjetovanju pred centrom za socijalnu skrb te postigli plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi.³⁰

Bračni drugovi mogu postići plan o zajedničkoj roditeljskoj skrbi i izvan postupka obveznog savjetovanja, samostalno ili uz pomoć medijatora i mehanizama sporazumnog rješavanja prijepora.³¹ Pritom je mogućnost postizanja sporazuma tijekom obiteljske medijacije ObZ-om 2015. široko postavljena. Bračni bi drugovi mogli postići i sporazume o imovinskopравnim odnosima.³² Međutim, okolnost je da u praksi bračni drugovi postižu sporazume tijekom obveznog savjetovanja, i to planove o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, koje u slučaju sporazumnog razvoda braka prilažu prijedlogu kojim pokreću izvanparnični postupak. Tako je prema statističkim podacima za 2020. godinu od 4403 plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, nakon provedenog obveznog savjetovanja u centru za socijalnu skrb, sporazum o planu postignut u 4087 predmeta, a nakon provedenog postupka obiteljske medijacije u 316 predmeta.^{33 34}

I prema ObZ-u 2015., ako bračni drugovi nisu sporazumni u pogledu razvoda braka i/ili postizanja plana o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, svaki od

bračnih drugova može podnijeti tužbu radi razvoda braka.³⁵ U slučaju bračnih drugova sa zajedničkom maloljetnom djecom, sud povodom tužbe radi razvoda braka ima oficijelne ovlasti odlučivanja o tome s kojim će od roditelja dijete stanovati, o ostvarivanju osobnih odnosa s drugim roditeljem te uzdržavanju djeteta.³⁶ Pritom je dijete u parničnom postupku u dijelu u kojem sud odlučuje u sporu o roditeljskoj skrbi zastupano samostalno i neovisno od roditelja, putem posebnog skrbnika iz Centra za posebno skrbništvo.³⁷ Uz odlučivanje o pitanjima roditeljske skrbi, njezina ostvarivanja i uzdržavanja djeteta, sud bi mogao odlučiti i o uzdržavanju bračnog druga ako on postavi takav zahtjev u tužbi ili tijekom parnice.³⁸ Sud u parnici radi razvoda braka nema kompetencije odlučivanja o daljnjim pitanjima, posebice imovinskopравnog režima bračnih drugova ili prava stanovanja djeteta.³⁹

Unatoč zadržavanju parnične jurisdikcije i tužbe radi razvoda braka koja bi se trebala temeljiti na okolnostima teško i trajno poremećenih odnosa ili na prestanku bračne zajednice duljem od godinu dana, model sporazumnog razvoda braka u izvanparničnoj jurisdikciji sudova, i to bračnih drugova sa zajedničkom maloljetnom djecom, brojčano preteže među bračnim predmetima.⁴⁰ O godišnjem kretanju broja sudskih brakorazvodnih predmeta u Republici Hrvatskoj zorno govore i objavljeni podaci. Tako su u 2020. godini zabilježena 5153 razvoda braka⁴¹, u 2019. godini njih 5936, a u 2018. godini 6125.⁴²

29 V. čl. 456. – čl. 458. ObZ-a 2015.

30 Arg. ex čl. 54. st. 1. do 3., čl. 456. ObZ-a 2015.

31 V. čl. 54. st. 2. i 3., čl. 106. st. 5. ObZ-a 2015.

32 V. rješenja sadržana u čl. 331. st. 3. ObZ-a 2015.

33 *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2020. godini*, <https://mrosp.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20RH%20za%202020.%20godinu.PDF> (12. 5. 2022.), str. 61.

34 Slični rezultati bilježe se i u prethodnim godinama. Prema statističkim podacima za 2019. godinu, od 4582 sporazuma o zajedničkoj roditeljskoj skrbi, nakon provedenog obveznog savjetovanja sporazum o planu postignut je u 4181 predmetu, a nakon provedenog postupka obiteljske medijacije u 401 predmetu. *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2019. godini*, <https://mrosp.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/MDOMPSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf> (12. 5. 2022.), str. 61. U 2018. godini, od 5013 sporazuma, nakon provedenog obveznog savjetovanja sporazum o planu postignut je u 4707 predmeta, a nakon provedenog postupka obiteljske medijacije u 306 predmeta. *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2018. godini*, <https://mrosp.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/MDOMPSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202018.%20godini.pdf> (12. 5. 2022.), str. 60.

35 V. rješenja sadržana u čl. 56., čl. 57., čl. 379. ObZ-a 2015.

36 Čl. 413. ObZ-a 2015.

37 Čl. 414. ObZ-a 2015.

38 V. rješenja sadržana u čl. 297. ObZ-a 2015.

39 Pravo stanovanja djeteta u obiteljskom domu ostvaruje se u posebnom regulacijskom izvanparničnom postupku povodom prijedloga roditelja koji na temelju odluke suda stanuje sa zajedničkim maloljetnim djetetom (čl. 491. st. 2. ObZ-a 2015.). Pokretanje i vodenje toga postupka, dakle, podrazumijeva da je prethodno donesena pravomoćna odluka o tome s kojim će roditeljem dijete stanovati (arg. ex čl. 491. st. 2. ObZ-a 2015.). Usto, zaštita je prava stanovanja djece i jednog roditelja u stanu ili drugoj nekretnini ograničena samo na onu nekretninu koja predstavlja obiteljski dom u smislu čl. 32. st. 1. ObZ-a 2015. te istodobno bračnu stečevinu bračnih drugova (arg. ex čl. 46. st. 2. ObZ-a 2015.) To pravo stanovanja može trajati najdulje do razvrgnuća suvlasništva na nekretnini koja predstavlja obiteljski dom (čl. 46. st. 3. ObZ-a 2015.).

40 Za statističke podatke o broju postignutih planova o zajedničkoj roditeljskoj skrbi v. *supra ad* bilj. 33. i 34.

41 Za 2020. godinu v. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/9938> (12. 5. 2022.).

42 V. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, *Prirodno kretanje stanovništva u 2019.*, Zagreb, 2020., https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/SI-1662.pdf (12. 5. 2022.), str. 18.

3. POREDBENOPRAVNI MODELI SPORAZUMNOG RAZVODA BRAKA PRED NOTARIMA LATINSKOGA TIPA

3.1. OPĆENITO

U europskim modelima sporazumnog razvoda braka pred notarima u načelu nije dovoljno postići samo sporazum o razvodu braka, već je dopuštenost tih modela vezana uz ispunjenje daljnjih pretpostavaka. U tom smislu europski pravni sustavi koji poznaju modele sporazumnog razvoda braka pred notarima njih vezuju uz nužnost postizanja sporazuma o određenim pravnim posljedicama razvoda braka. S obzirom na tu okolnost, mogu se prepoznati modeli sporazumnog razvoda braka u kojima je uz sporazum o razvodu potrebno postići i sporazum o imovinskim odnosima bračnih drugova, općenito unutar obitelji (uključujući npr. i odraslu djecu u kućanstvu) (Latvija⁴³, Francuska⁴⁴, Španjolska⁴⁵, Slovenija⁴⁶) (v. *infra ad* 3.2.). Usto, oni sustavi koji su ovaj brakorazvodni model uveli i za bračne drugove sa zajedničkom (maloljetnom) djecom uvjetuju (i) nužnost postizanja sporazuma o pitanjima koja se tiču djece (Rumunjska⁴⁷, Latvija⁴⁸, Francuska⁴⁹) (v. *infra ad* 3.3.).

U europskim poredbenopravnim sustavima sporazumnog razvoda braka pred notarima, dakle, stranačka autonomija, odnosno odluka bračnih drugova da se brak okonča razvodom, nije dovoljna. Promatrajući nužnost postizanja sporazuma o određenim pravnim posljedicama razvoda s ciljem sporazumnog razvoda braka pred notarom, ističe se estonski model prema kojem je dovoljno da bračni drugovi (samo) potvrde da nemaju sporova koji se tiču razloga i pravnih posljedica razvoda braka.⁵⁰ Takav pristup u estonskom pravu mogao bi se tumačiti u povijesnom kontekstu. U toj je jurisdikciji, uz sporazumni razvod braka pred notarima,

prisutan i tzv. administrativni razvod braka pred registarskim tijelom osobnog stanja.⁵¹ Riječ je o modelu razvoda braka koji je u sovjetskom razdoblju premješten iz Rusije u sve prijašnje sovjetske republike, a u nekima od njih zadržan je i nakon stjecanja neovisnosti.⁵² Cilj uvođenja takva modela administrativnog razvoda braka bio je u slabljenju državne kontrole nad tim dijelom društvenih odnosa, odnosno razvodom braka.⁵³ Stoga nadležna tijela nisu imala, odnosno nemaju ovlasti kontrolirati ni razloge za razvod braka ni (eventualne) sporazume o pravnim posljedicama razvoda braka.⁵⁴

3.2. RAZVOD BRAKA I SPORAZUM O IMOVINSKOPRAVNIM ODNOSIMA

Medu europskim sustavima koji dopuštenu sporazumnog razvoda braka pred notarima vezuju uz sporazum bračnih drugova o imovinskopravnim posljedicama karakterističan je francuski model. U francuskom pravu, da bi se bračni drugovi sporazumno razveli pred notarom, potrebno je postići sporazum čiji je sadržaj detaljno propisan FGZ-om. Bračni drugovi mogu postići sporazum o razvodu i pravnim posljedicama razvoda braka privatno, za što je onda potrebno da ga potpišu te da on bude potpisan od strane dvaju odvjetnika (čl. 229-1. st. 1. FGZ). Svaki od bračnih drugova, dakle, mora opunomoćiti odvjetnika, koji skrbi o njegovim pravnim interesima pri postizanju sporazuma.⁵⁵ Postignuti sadržaj sporazuma unosi se u zapisnik kod notara koji treba osigurati to da sporazum ima propisan sadržaj te da nacrt sporazuma ne bude potpisan prije isteka određenog razdoblja (i to roka od petnaest dana) (čl. 229-1. st. 2., čl. 229-4. FGZ-a).

Prema čl. 229-3. FGZ-a, sporazum bračnih drugova treba sadržavati osobne podatke bračnih drugova (prezime, ime, zanimanje, prebivalište, državljanstvo, datum i mjesto rođenja, datum i mjesto sklapanja braka), kao i podatke o djeci (ako ih bračni drugovi imaju), potom ime i adresu obaju odvjetnika koje su bračni drugovi opunomoćili za pružanje profesionalne pravne pomoći pri sklapanju sporazuma, stavke sporazuma o razvodu braka i njegovim pravnim posljedicama postignute među bračnim drugovima, posebno podatke o diobi bračne imovine ili izjavu da nema potrebe za njezinom diobom te napomenu da su roditelji obavijestili dijete o njegovu pravu da izrazi svoje mišljenje pred sucem i da dijete ne želi upotrijebiti tu

43 V. rješenja sadržana u čl. 325. LZN-a i čl. 77. LGZ-a; v. i Katz, K., *Divorce from a foreigner in Latvia – it has become easier*, http://www.baltic-course.com/eng/legal_counsel/?doc=99287&ins_print (13. 5. 2022.).

44 V. rješenja sadržana u čl. 229-3. FGZ-a; v. i Ferrand, F., *op. cit.* (bilj. 11), str. 2–3.

45 V. rješenja sadržana u čl. 54. ŠZN-a; v. i González Beilfuss, C., *op. cit.* (bilj. 13), str. 2.

46 V. rješenja sadržana u čl. 97. DZ-a; v. i Kraljić, S., *Družinski zakonik s komentarjem*, Poslovna založba MB, založništvo d.o.o., Maribor, 2018., str. 282–283.

47 V. rješenja sadržana u čl. 375. st. 2. RGZ-a; v. i Crăciun, N., *op. cit.* (bilj. 23), str. 193–194.

48 V. *supra ad* bilj. 43.

49 V. *supra ad* bilj. 44.

50 V. rješenja sadržana u čl. 64¹, st. 1. EOZ-a te čl. 44. st. 2. EZROS-a. U estonskom modelu kompetencije notara uređene su na način da se upućuje na odgovarajuću primjenu rješenja sadržanih u EZROS-u, propisu kojim se regulira postupanje registarskog tijela osobnog stanja, među ostalim, za sporazumni razvod braka. Uusen-Nacke, T., *Estonia*, 2021., <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Estonia-Uusen-Nacke.pdf> (13. 5. 2022.), str. 1–3.

51 V. čl. 64. EOZ-a te čl. 44. do čl. 49. EZROS-a; Uusen-Nacke, T., *op. cit.* (bilj. 50), str. 1–2.

52 V. Antokolskaia, M., *op. cit.* (bilj. 1), str. 74.

53 *Ibid.*

54 Usp. *ibid.*

55 Ferrand, F., *op. cit.* (bilj. 11), str. 2.

mogućnost u skladu s odredbom čl. 338-1. FGZ-a. Usto, dijete treba ispuniti i potpisati obrazac s ciljem aktualizacije njegovih postupovnih prava jer u protivnom razvod braka pred notarom nije dopušten.⁵⁶

Karakteristika je i španjolskog uređenja sporazumnog razvoda braka pred notarom u obvezi sudjelovanja odvjetnika koji će pripremiti nacrt sporazuma te time osigurati da budu ispunjeni zahtjevi njegova sadržaja u skladu s Gradanskim zakonikom.⁵⁷ Pritom je taj model razvoda braka rezerviran samo za bračne drugove bez zajedničke maloljetne djece, odnosno odrasle djece s invaliditetom. Usto, da bi ovaj oblik razvoda braka bio dopušten, potrebno je i da punoljetna djeca koja žive u kućanstvu s roditeljima (bračnim drugovima) pristanu na sporazum o uređivanju imovinsko-pravnih pitanja.⁵⁸

U slovenskom sustavu bračni drugovi mogu se sporazumno razvesti ako postignu i sporazum o diobi zajedničke imovine, o tome tko od njih ostaje ili postaje najmoprimac stana te o uzdržavanju bračnog druga koji nema sredstva za život i bez svoje krivnje nije zaposlen u obliku javnobilježničkog akta (čl. 97. st. 1. DZ). Pritom je brak razveden s danom potpisivanja javnobilježničkog akta te je on osnova za upis razvoda braka u matični registar (čl. 97. st. 2. DZ). Različito od francuskog i španjolskog prava, u slovenskom nisu propisani detalji oko postizanja toga sporazuma pred notarom, posebice pitanje zastupanja bračnih drugova.

U slovenskoj se doktrini ističe da bi se na postupanje notara pri sporazumnom razvodu braka u obliku javnobilježničkog akta trebalo primjenjivati ono što inače vrijedi kod sastavljanja javnobilježničkih isprava, među ostalim, odgovarajuća rješenja slovenskog *Zakona o notariatu*.⁵⁹ Usto, u nedostatku izričitih rješenja slovenskog DZ-a, pojedini autori ističu da bračni drugovi moraju zajedno i osobno, bez punomoćnika, biti prisutni prilikom sporazumnog razvoda braka pred notarom.⁶⁰

56 *Ibid.*, str. 3.

57 Čl. 54. ŠZN-a.

58 González Beilfuss, C., *op. cit.* (bilj. 13), str. 2.

59 *Zakon o notariatu* (ZN), Uradni list RS, 2/2007 – službeni pročišćeni tekst, 33/2007 – *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o sodnem registru* (ZSReg-B), 45/2008, 91/2013, 189/2020 – *Zakon o finančni razbremenitvi občin* (ZFRO), <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1329> (13. 5. 2022.). Usp. Podgoršek, B., *Pogodba o ureditvi premoženjskopravnih razmerij med zakoncema*, Notarski vestnik, br. 10, 2017., str. 29–31.; Rijavec, V., *Notariat quo vadis?*, Notarski vestnik, br. 10, 2017., str. 58–59.

60 Tako Kraljić, S. *op. cit.* (bilj. 46), str. 284.; Tavčar Pasar, M., *Družinski zakonik: razveza zakonske zveze tudi pred notarjem*, Notarski vestnik, br. 10, 2019., str. 61–62.

3.3. RAZVOD BRAKA I SPORAZUM O PITANJIMA RODITELJSKE SKRBI TE NJEZINA OSTVARIVANJA

Među modelima sporazumnog razvoda braka bračnih drugova sa zajedničkom djecom nad kojom ostvaruju roditeljske odgovornosti, odnosno skrb, karakterističan je rumunjski sustav. Prema RGZ-u, sporazum bračnih drugova treba obuhvaćati i pitanja ostvarivanja zajedničke roditeljske skrbi, djetetova prebivališta nakon razvoda roditelja, ostvarivanja osobnih odnosa s drugim roditeljem, kao i obveze roditelja da doprinose uzdržavanju djeteta, obrazovanju, školovanju te profesionalnom razvoju djeteta.⁶¹

Uz zahtjev odgovarajućeg sadržaja postignutog sporazuma o pitanjima roditeljske skrbi i njezina ostvarivanja, notar ima značajne kompetencije u rumunjskom pravu. Nakon proteka određenog vremenskog razdoblja (tzv. vrijeme razmišljanja – *reflection period*), ako oba bračna druga osobno pristupe notar u te i dalje zahtijevaju razvod braka, a djeca imaju najmanje 10 godina, notar ima obvezu omogućiti djetetu izražavanje mišljenja.⁶² Mišljenje djeteta mora se uzeti u obzir u skladu s dobi i zrelošću djeteta.⁶³ Dok u francuskom sustavu dijete, ako želi ostvarivati svoje pravo na izražavanje mišljenja nakon što su ga roditelji o tome na odgovarajući način informirali, to može činiti samo pred sudom (v. *supra ad* 3.2.), u rumunjskom sustavu djeca svoja postupovna prava mogu ostvarivati i pred notarom.

Način na koji će notar saslušati dijete nije izrijekom propisan. Međutim, ističe se da bi to notar trebao činiti u prisutnosti obaju roditelja.⁶⁴ Usto, u RGZ-u propisane su i obveze i ovlasti notara da od nadležnih skrbničkih tijela zatraži izvješće o sadržaju sporazuma bračnih drugova o pitanjima roditeljske skrbi i njezina ostvarivanja.⁶⁵

4. JAVNOBILJEŽNIČKA SLUŽBA⁶⁶ I MODERNIZACIJA POSTUPKA RADI SPORAZUMNOG RAZVODA BRAKA

U usporedbi s europskim modelima sporazumnog razvoda braka pred notarima, i to bračnih drugova bez zajedničke djece nad kojom ostva-

61 V. rješenja sadržana u čl. 375. st. 2. RGZ-a; v. i Crăciun, N., *op. cit.* (bilj. 23), str. 190.

62 V. čl. 264. st. 1. RGZ-a; v. i Crăciun, N., *op. cit.* (bilj. 23), str. 193.

63 V. čl. 264. st. 4. RGZ-a; v. i Crăciun, N., *op. cit.* (bilj. 23), str. 193.

64 Tako u Florescu, S., *Romania*, u: Schrama, W.; Freeman, M.; Taylor, N.; Bruning, M. (ur.), *International Handbook on Child Participation in Family Law*, Cambridge/Antwerp/Chicago, Intersentia, 2021., str. 279, pozivom na protokol postupanja notara pri sporazumnom razvodu braka.

65 V. čl. 375. st. 2. RGZ-a; v. i Crăciun, N., *op. cit.* (bilj. 23), str. 193.

66 U nastavku rada upotrebljavat će se pojam *javni bilježnik*, koji je prihvaćen u hrvatskom pravnom sustavu.

ruju roditeljsku skrb, postupak je radi sporazumnog razvoda braka prema hrvatskom ObZ-u 2015. permisivan. Bračni drugovi bez zajedničke djece ne moraju postizati sporazum o uređenju imovinskopravnih odnosa s ciljem sporazumnog razvoda braka pred sudom. Oni postupak pokreću podnošenjem prijedloga sudu koji će ih razvesti u izvanparničnom postupku na temelju njihove autonomne, konsenzualno izražene volje da se razvedu. Njihova je sporazumna volja za razvod braka dovoljna.

U slučaju postupka radi sporazumnog razvoda braka bez zajedničke djece, sud ne obavlja adjukativnu funkciju, on ne „sudi“. U tom postupku uloga suda bliža je osnovnoj ulozi javnog bilježnika, promatrajući klasične funkcije javnobilježničke službe. U slučaju sporazumnog razvoda braka ostvaruje se normativno-redakcijska i certifikacijska funkcija.⁶⁷ Sud, nakon što utvrdi da su ispunjene sve (pozitivne) procesne pretpostavke dopuštenosti, odnosno da nema smetnji za vođenje postupka, donosi rješenje o sporazumnom razvodu braka na temelju autonomno, konsenzualno izražene volje bračnih drugova; dakle, na temelju pristanka bračnih drugova, primjenom prava, uređuje se, odnosno dokida, njihov pravni odnos.

Unatoč europskim modelima sporazumnog razvoda braka koji inzistiraju na sporazumu o pravnim posljedicama razvoda braka, sporazumni razvod braka koji bi se temeljio samo na autonomno, konsenzualno izraženoj volji bračnih drugova, bez dodatnih ograničenja u smislu takvih sporazuma o pridruženim stvarima, prepoznat je i u načelima Komisije za europsko obiteljsko pravo.⁶⁸ Iako nije riječ o obvezujućem dokumentu, u njima sadržane postavke značajne su za razvoj brakorazvodnih režima u europskom kontekstu, posebice uzimajući u obzir kontekst njihova donošenja.⁶⁹ U tim je načelima izraženo shvaćanje u prilog sporazumnog razvoda braka koji bi trebalo omogućiti bez razdoblja faktične odvojenosti bračnih drugova (rastave) te sporazuma o

pravnim posljedicama razvoda braka.⁷⁰

Širenje nadležnosti javnih bilježnika na područje obiteljskih i statusnih odnosa, odnosno sporazumnog razvoda braka bračnih drugova, značilo bi modernizaciju tog dijela pravosuđa, čime bi ga se učinilo dostupnijim građanima, i to kako teritorijalno tako i vremenski. Posljednjim izmjenama i dopunama Zakona o područjima i sjedištima sudova iz 2022. godine⁷¹ izvršene su bitne promjene u odredbama o nadležnosti sudova u obiteljskim i statusnim predmetima u sklopu ObZ-a 2015.⁷² Prema Zakonu o područjima i sjedištima sudova⁷³ nakon njegove Novele iz 2022. godine (samo) su općinski sudovi u sjedištima županijskih sudova i Općinski sud u Novom Zagrebu nadležni za postupanje u obiteljskim i statusnim predmetima prema ObZ-u 2015. (čl. 2. st. 5. ZPSS), dok bi predsjednici županijskih sudova na čijem su području ti općinski sudovi trebali osigurati uvjete za poduzimanje postupovnih radnji u obiteljskim i statusnim predmetima u drugim općinskim sudovima na području pojedinog županijskog suda (čl. 2. st. 6. ZPSS). Treba vidjeti kako će se to u praksi odraziti ne samo na troškovnu već i na vremensku komponentu, posebice u području izvanparničnih postupaka koji se temelje na sporazumu stranaka čiji predmet nisu prava i interesi djece (poput sporazumnog razvoda braka bračnih drugova bez zajedničke maloljetne djece).⁷⁴

Iako u hrvatskom pravu pretpostavka sporazumnog razvoda braka nije sporazum bračnih drugova o imovinskopravnim pitanjima, širenjem kompetencija javnih bilježnika i na područje samog razvoda braka omogućilo bi se bračnim drugovima da kod javnog bilježnika u istom vremenskom okviru sporazumno razvedu sam brak te uredi svoje imovinskopravne odnose, a pod pretpostavkom da bračni drugovi imaju namjeru urediti svoje imovinskopravne odnose već u trenutku samog razvoda braka. Ako se tomu pridodaju rješenja o podnošenju zemljišnoknjižnih prijedloga za upis odgovarajućih prijenosa prava na nekretnine elek-

67 O različitim funkcijama javnih bilježnika – redakcijsko-certifikacijskoj, protokolarno-certifikacijskoj, legalizacijsko-certifikacijskoj, depozitarnoj, komesarijalnoj, konzilijarno-monitornoj, adhezijsko-prokuratorskoj i asekurativnoj funkciji te terminološkim pitanjima – v. Dika, M., *Javnobilježnička služba u Republici Hrvatskoj (I.)*, Pravo i porezi, br. 12/2001, str. 4–5.

68 Komisija za europsko obiteljsko pravo (*Commission on European Family Law*), <http://ceflonline.net/> (13. 5. 2022.). O Komisiji i njezinu djelovanju v. više u Majstorović, I., *Harmonizacija i unifikacija europskoga obiteljskog prava – temelji, načela i prijepori*, doktorska disertacija, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2009., str. 233. *et seq.*

69 Na načelima o razvodu braka radila je grupa neovisnih stručnjaka predstavljajući 22 europske jurisdikcije te ih je Komisija za europsko obiteljsko pravo objavila 2004. godine. V. *Commission on European Family Law, Principles of European family law regarding divorce and maintenance between former spouses*, <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-English.pdf> (13. 5. 2022.).

70 V. načelo 1:4 Komisije za europsko obiteljsko pravo, *op. cit.* (bilj. 69). Pritom se sporazum o pridruženim stvarima bračnih drugova bez zajedničke djece potiče određivanjem razvoda bez potrebnog razdoblja razmišljanja (tzv. *reflection period*) (v. načelo 1:5 (2)). Antokolskaia, M., *op. cit.* (bilj. 1), str. 66.

71 Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o područjima i sjedištima sudova iz 2022. godine, NN RH, 21/2022 (u daljnjem tekstu: ZIDZPSS 2022.).

72 V. odredbu čl. 1. ZIDZPSS-a 2022.

73 Zakon o područjima i sjedištima sudova, NN RH, 67/2018, 21/2022 (u daljnjem tekstu: ZPSS).

74 ObZ 2015. načelno proklamira (samo) žurnost postupaka u kojima se odlučuje o osobnim pravima i interesima djeteta, a potom putem pojedinih odredaba propisuje i određene (instruktivne) rokove u tim predmetima (v. čl. 10., čl. 347. ObZ-a 2015.).

tronički, uz pomoć javnog bilježnika⁷⁵, argumenti u prilog širenju kompetencija javnih bilježnika i na sporazumni razvod braka kao takav vrlo su značajni. U raspravama o širenju nadležnosti javnih bilježnika općenito naglašava se troškovna komponenta, odnosno povećavanje troškova sudjelovanjem javnih bilježnika u određenim područjima i postupcima.⁷⁶ No uvođenje mogućnosti da bračni drugovi bez maloljetne djece sporazumno razvedu brak pred javnim bilježnicima na temelju svoje konsenzualno izražene volje ne mora nužno značiti i povećavanje troškova sporazumnog razvoda braka. U postojećem hrvatskom uređenju, u slučaju sporazumnog razvoda braka bračni drugovi plaćaju jednu sudsku pristojbu. Pritom propisi o sudskim pristojbama nisu usklađeni s prijenosom postupka radi sporazumnog razvoda braka u izvanparničnu jurisdikciju sudova.⁷⁷ Bračni drugovi (kao pravni latic) za pokretanje postupka pred sudom i dolazak na ročište, odnosno za općenito zastupanje u postupku, u praksi sudovanja i načelu opunomoćuju odvjetnike, kojima pripada (jedinствена) nagrada za zastupanje u takvim prvostupanjskim postupcima.⁷⁸ Uvođenjem mogućnosti da bračni drugo-

vi bez zajedničke maloljetne djece sporazumno razvedu brak pred javnim bilježnikom na temelju konsenzualno izražene volje, izostala bi potreba pokretanja sudskog postupka i sudjelovanja na ročištima pred sudom, a to bi potencijalno značilo i izostanak potrebe za profesionalnim zastupanjem.

Troškove sudskog postupka radi sporazumnog razvoda braka ne treba miješati s pitanjem troškova postupaka u kojima sud odlučuje o imovinskopravnim odnosima (bivših) bračnih drugova, odnosno troškova javnog bilježnika za njihovo sporazumno uređivanje u sklopu postojećeg hrvatskog uređenja. Prema Uredbi o Tarifi sudskih pristojbi, stranke plaćaju sudsku pristojbu u imovinskopravnim postupcima (među ostalim, u diobi suvlasništva) prema vrijednosti predmeta spora.⁷⁹ Uz vrijednost predmeta spora vezuje se i odvjetnička tarifa te nagrada i troškovi javnog bilježnika.⁸⁰ Širenje kompetencija javnih bilježnika i na sam sporazumni razvod braka otvorilo bi mogućnost povezivanja troškova i nagrade javnog bilježnika u slučaju kada bi bračni drugovi u istom trenutku sporazumno uređivali i statusna i imovinska pitanja.

75 Čl. 105. st. 1. Zakona o zemljišnim knjigama, NN RH, 63/2019; v. i čl. 11. – čl. 14. Pravilnika o elektroničkom poslovanju korisnika i ovlaštenih korisnika sustava zemljišnih knjiga, NN RH, 108/2019.

76 Tako npr. za sudjelovanje javnih bilježnika u ovršnim postupcima v. *Od 17.2.2022. viša naknada javnim bilježnicima u ovršnim postupcima „male vrijednosti“*, <https://www.teb.hr/novosti/2022/od-1722022-visa-naknada-javnim-biljeznicima-u-ovrsnim-postupcima-male-vrijednosti-nar-nov-br-1822/> (13. 5. 2022.).

77 Iako je sporazumni razvod braka (već) donošenjem ObZ-a 2014. propisan u izvanparničnoj jurisdikciji sudova, novi propisi o sudskim pristojbama nisu usklađeni s tim prijenosom unutar jurisdikcije sudova. Tako Zakon o sudskim pristojbama (NN RH, 118/2018; u daljnjem tekstu: ZSP) među odredbama o parničnim postupcima propisuje da se u „sporovima“ radi razvoda braka kao vrijednost predmeta spora uzima iznos od 5.000,00 kuna (čl. 21. st. 1. t. 4. ZSP). Usto, Uredba o Tarifi sudskih pristojbi (NN RH, 53/2019, 92/2021; u daljnjem tekstu: Uredba o Tarifi sudskih pristojbi) određuje u I. poglavlju, među odredbama o parničnim postupcima, da bračni drugovi plaćaju samo jednu pristojbu ako podnose „prijedlog“ za sporazumni razvod braka (tar. br. 1., napomena 1. Uredbe o Tarifi sudskih pristojbi). Primjenom citiranih pravila iz čl. 21. st. 1. t. 4. ZSP-a te tar. br. 1. Uredbe o Tarifi sudskih pristojbi, bračni bi drugovi plaćali pristojbu od 200,00 kuna za prijedlog za sporazumni razvod braka. Prema tar. br. 2. Uredbe o Tarifi sudskih pristojbi, prema vrijednosti predmeta spora plaća se pristojba i za prvostupanjku „presudu“. S druge strane, Uredba o Tarifi sudskih pristojbi sadrži i opće odredbe koje se primjenjuju u svim izvanparničnim postupcima ako za pojedine od njih nije propisana posebna pristojba. Tako se za prijedlog za pokretanje izvanparničnog postupka plaća pristojba od 100,00 kuna (st. 1.), dok se za odluku prvostupanjskog suda o osnovanosti prijedloga plaća pristojba od 150,00 kuna (st. 2. tar. br. 4. Uredbe o Tarifi sudskih pristojbi).

78 U postupcima radi razvoda braka, neovisno o broju radnji, odvjetniku pripada jedinstvena nagrada za prvostupanjski postupak u visini od 200 bodova. V. tbr. 7. (2) Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika, NN RH, 142/2012, 103/2014, 118/2014, 107/1015, 37/2022 (u daljnjem tekstu: Tarifa o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika). I u slučaju odvjetničke tarife, posebne odredbe o postupcima radi razvoda braka određene su među odredbama o parničnim postupcima. Inače Tarifa određuje među izvanparničnim postupcima opća rješenja koja vrijede za sastavljanje podnesaka kojima se pokreće izvanparnični postupak u „ostalim neprocijenjivim

5. ZAKLJUČAK

U europskim poredbenim okvirima sporazumni razvod braka bračnih drugova, naročito onih bez zajedničke djece, zauzeo je značajno mjesto među raspravama o modernizaciji i rasterećenju tog dijela pravosuđa te redefiniranju osnovnih funkcija suda. Tomu treba pridodati i tendencije digitalizacije pravosuđa europskih jurisdikcija. Ove rasprave, a u njihovu kontekstu i pitanja prenošenja nadležnosti za izvanparnične nesporne predmete na javne bilježnike, relevantne su i u hrvatskim okvirima.

U europskim modelima sporazumnog razvoda braka pred notarima u načelu nije dovoljno postići samo sporazum o razvodu braka, već je dopuštenost tih modela vezana uz ispunjenje daljnjih pretpostavki. U tome smislu, europski sustavi koji poznaju modele sporazumnog razvoda braka pred notarima, njih vezuju uz nužnost postizanja sporazuma o određenim pravnim posljedicama razvoda braka. S obzirom na tu okolnost, mogu se prepoznati modeli sporazumnog razvoda braka u kojima je uz sporazum o razvodu potrebno postići

predmetima“ (50 bodova) te za zastupanje na ročištu (v. tbr. 16. (1) i tbr. 17. Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika). O sudskoj pristojbi v. *supra ad* bilj. 77.

79 V. čl. 14. ZSP-a; tar. br. 1. i 5. Uredbe o Tarifi sudskih pristojbi.

80 V. tbr. 7. (1) te tbr. 16. (1) Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika. V. Pravilnik o privremenoj javnobilježničkoj tarifi, NN RH, 38/1994, 82/1994, 52/1995, 97/2001 – pročišćeni tekst, 115/2012, 120/2015, 64/2019.

i sporazum o imovinskim odnosima bračnih drugova, općenito unutar obitelji. Usto, oni sustavi koji su taj brakorazvodni model uveli i za bračne drugove sa zajedničkom djecom nad kojom ostvaruju roditeljsku skrb, uvjetuju (i) nužnost postizanja sporazuma o pitanjima koja se tiču djece.

Uz zahtjeve za odgovarajućim sadržajem postignutih sporazuma o pravnim posljedicama razvoda braka, u pojedinim europskim poredbenopravnim sustavima notari imaju značajne kompetencije. Tako u rumunjskom pravu, ako oba bračna druga osobno pristupe notararu te nakon proteka određenog razdoblja razmišljanja i dalje zahtijevaju razvod braka, notar ima obvezu omogućiti djetetu izražavanje mišljenja. I dok u francuskom modelu dijete, ako želi ostvariti svoje pravo na izražavanje mišljenja, nakon što su ga roditelji na odgovarajući način informirali, to može učiniti samo pred sudom, u rumunjskom modelu djeca svoja postupovna prava mogu ostvarivati i pred notarima.

Propisivanje nadležnosti javnih bilježnika za sporazumni razvod braka bračnih drugova bez zajedničke maloljetne djece u hrvatskom sustavu ne bi značilo liberalizaciju brakorazvodnog režima budući da je on, uzimajući u obzir europski poredbenopravni kontekst, već među permissivnijim sustavima. Bračni drugovi bez zajedničke djece, prema hrvatskom ObZ-u 2015., ne moraju navoditi opravdane razloge za razvod braka niti postizati sporazum o uređenju imovinskopravnih odnosa s ciljem sporazumnog razvoda braka pred sudom. Oni pokreću izvanparnični postupak pred sudom podnošenjem prijedloga te se on temelji na njihovoj autonomnoj, konsenzualno izraženoj volji da se žele razvesti. Njihova sporazumna volja o razvodu braka je dovoljna.

Širenje kompetencija javnih bilježnika na područje sporazumnog razvoda braka zahtijeva modernizaciju tog dijela pravosuđa, tj. njegovo činjenje (teritorijalno i vremenski) dostupnim građanima. Usto, uvođenje kompetencija javnih bilježnika i na sam sporazumni razvod braka otvorilo bi mogućnosti analize i rasprava o povezivanju troškova i nagrade javnog bilježnika u slučaju kada bi bračni drugovi u istom vremenskom okviru sporazumno uređivali i statusna i imovinska pitanja.

Sudjelovanje javnih bilježnika u uređivanju obiteljskih i statusnih odnosa nužno bi uključivalo i odgovarajuću edukaciju javnih bilježnika u tom području. To je izrijeком naglašeno u pojedinim europskim modelima sporazumnog razvoda braka pred notarima. Tako estonski notari, da bi stekli kompetencije za (sklapanje i) razvod braka građana, moraju imati odgovarajuću edukaciju i proći evaluaciju znanja iz područja obiteljskih i statusnih

odnosa.⁸¹ Uzimajući u obzir postojeća rješenja o sudjelovanju javnih bilježnika na području obiteljskih i statusnih odnosa (npr. na području zaštite ranjivih odraslih osoba putem anticipiranih naredaba i obvezujućih izjava⁸²), *pro futuro*, daljnjim širenjem kompetencija javnih bilježnika mogao bi se uspostaviti odgovarajući registar pri Hrvatskoj javnobilježničkoj komori u koji bi se upisivali javni bilježnici koji su osposobljeni za obavljanje nadležnosti u tim područjima.

NOTARY AND CONSENSUAL DIVORCE – A NEW CONTRIBUTION TO THE MODERNISATION OF THE JUDICIARY

SUMMARY

The paper discusses the novelties of the reformed procedure for consensual divorce under the Croatian Family Act of 2015, taking into account the results in practice. Then follows an analysis of the trend of extending the competencies of Latin-type notaries to the area of consensual divorce in certain European jurisdictions. As a criterion for the division and distinction of European models of consensual divorce before notaries, the agreement on certain legal consequences of divorce in the field of property relations of spouses and parental care and its exercise was taken. The fourth part of the paper discusses the modernisation of the Croatian judiciary and divorce proceedings based on the agreement of the parties, while the concluding part of the paper highlights the synthesis of the main research results.

Keywords: consensual divorce, property relations, parental care, court, notary, procedure.

81 V. rješenja sadržana u čl. 4. st. 5. EZROS-a.

82 U ObZ-u 2015. propisana je mogućnost da osoba unaprijed, u vrijeme dok je poslovno sposobna, u obliku javnobilježničke isprave odredi osobu za koju želi da ju zastupa u postupku radi lišenja poslovne sposobnosti (čl. 236. st. 6. ObZ-a 2015.), osobu za koju želi da joj se nakon lišenja poslovne sposobnosti imenuje (stalnim) skrbnikom i/ili njegovim zamjenikom (čl. 247. st. 5. ObZ-a 2015.) te da odluči o pojedinim medicinskim postupcima i mjerama (anticipirana naredba) (čl. 260. st. 2., čl. 504. st. 3. ObZ-a 2015.). Paralelno s promjenom obiteljskog propisa, donesen je i novi Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (NN RH, 76/2014; u daljnjem tekstu: ZZODS) koji je uredio institut obvezujućih izjava. Prema čl. 68. st. 1. ZZODS-a, svaka osoba može ovlastiti samo jednu osobu, koja na to pristane, da kao osoba od povjerenja umjesto nje, nakon što se ispune zakonske pretpostavke, dade ili uskrati pristanak na određene medicinske postupke propisane ZZODS-om. O novinama instituta anticipiranih naredaba i obvezujućih izjava u hrvatskom sustavu v. više Nikolić, V.; Hobljaj, H.; Grbac, M., *Anticipirano odlučivanje građana u Republici Hrvatskoj*, Javni bilježnik, XXV (2021) 48, str. 35–45.

LITERATURA

1. Alinčić, M., *Osnove bračnog prava*, u: Alinčić, M.; Bakarić-Mihanović, A., *Porodično pravo, Osnove bračnog prava i odnosa roditelja i djece*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1978., str. 7–189.
2. Alinčić, M.; Bakarić, A., *Porodično pravo*, III. izd., Narodne novine, Zagreb, 1989.
3. Antokolskaia, M., *Divorce law in a European perspective*, u: Scherpe, J. M. (ur.), *European Family Law, Volume III, Family Law in a European Perspective*, Cheltenham/Northampton, Edward Elgar Publishing, 2016., str. 41–81.
4. Aras Kramar, S., *Javnobilježnički razvod braka u reformiranom slovenskom pravu*, Pravni vjesnik, god. 36, br. 3–4, 2020., str. 229–246.
5. Aras Kramar, S., *Širenje nadležnosti javnih bilježnika na području obiteljskopравnih odnosa?*, u: Šago, D.; Čizmić, J.; Rijavec, V.; Janevski, A.; Lazić Smoljanić, V.; Sesar, M.; Galič, A. (ur.), *Zbornik radova s III. međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2017., str. 299–321.
6. Aras Kramar, S., *The transformation of divorce procedure in Europe*, *Familia, Il diritto della famiglia e delle successioni in Europa*, 3 (2018), str. 277–298.
7. Commission on European Family Law, *Principles of European family law regarding divorce and maintenance between former spouses*, <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-English.pdf> (13. 5. 2022.).
8. Crăciun, N., *The Divorce by the Public Notary. Proceedings*, Bulletin of the Transilvania University of Braşov, Series VII: Social Sciences, Law, vol 7(56), br. 2, 2014., str. 189–196.
9. Dika, M., *Javnobilježnička služba u Republici Hrvatskoj (I.)*, *Pravo i porezi*, br. 12/2001, str. 3–7.
10. Dika, M., *Javno bilježništvo u Republici Hrvatskoj – stanje i perspektive*, *Javni bilježnik*, XXIII (2019) 46, str. 43–57.
11. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/9938> (12. 5. 2022.).
12. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, *Prirodno kretanje stanovništva u 2019.*, Zagreb, 2020., https://web.dzs.hr/Hrv_Eng_publication/2020/SI-1662.pdf (12. 5. 2022.).
13. Ferrand, F., *France*, 2021., <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/France-Ferrand.pdf> (12. 5. 2022.).
14. Ferrand, F., *Grounds for divorce and maintenance between former spouses, France*, 2002., <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/France-Divorce.pdf> (12. 5. 2022.).
15. Florescu, S., *Romania*, u: Schrama, W.; Freeman, M.; Taylor, N.; Bruning, M. (ur.), *International Handbook on Child Participation in Family Law*, Cambridge/Antwerp/Chicago, Intersentia, 2021., str. 273–285.
16. Frîntu, V.-M.; Gherghe, E.-R., *Divorce through the Spouses' Agreement by Administrative Method or Notarial Procedure*, *Advances in Fiscal, Political and Law Science*, 2013., str. 185–190.
17. *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2018. godini*, <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticke%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202018.%20godini.pdf> (12. 5. 2022.).
18. *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2019. godini*, <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticke%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202019%20godini.pdf> (12. 5. 2022.).
19. *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2020. godini*, <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Go-disnje%20statisticke%20izvjesce%20u%20RH%20za%202020.%20godinu.PDF> (12. 5. 2022.).
20. González Beilfuss, C., *Spain*, 2021. <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Spain-Gonzalez-Beilfuss.pdf> (12. 5. 2022.).
21. Katz, K., *Divorce from a foreigner in Latvia – it has become easier*, http://www.baltic-course.com/eng/legal_counsel/?doc=99287&ins_print (13. 5. 2022.).
22. Konsta, A-M.; Koutsouradis, A. G., *Greece*, 2021., <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Greece-Konsta.pdf> (12. 5. 2022.).
23. Kraljić, S., *Družinski zakonik s komentarjem*, Poslovna založba MB, založništvo d.o.o., Maribor, 2018.

24. Kraljić, S., *Sporazumna razveza pred notarjem v luči novega slovenskega Družinskega zakona*, u: Šago, D.; Čizmić, J.; Rijavec, V.; Janevski, A.; Lazić Smoljanić, V.; Sesar, M.; Galič, A. (ur.), *Zbornik radova s IV. međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2018., str. 185–192.
25. Majstorović, I., *Harmonizacija i unifikacija europskoga obiteljskog prava – temelji, načela i prijepori*, doktorska disertacija, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2009.
26. Nikolić, V.; Hoblaj, H.; Grbac, M., *Anticipirano odlučivanje građana u Republici Hrvatskoj*, Javni bilježnik, XXV (2021) 48, str. 29–61.
27. *Od 17.2.2022. viša naknada javnim bilježnicima u ovršnim postupcima „male vrijednosti“*, <https://www.teb.hr/novosti/2022/od-1722022-visa-naknada-javnim-biljeznici-ma-u-ovrsnim-postupcima-male-vrijednosti-nar-nov-br-1822/> (13. 5. 2022.).
28. Podgoršek, B., *Pogodba o ureditvi premoženjskopравnih razmerij med zakoncima*, Notarski vestnik, br. 10, 2017., str. 21–32.
29. Poretti, P., *(Nove) funkcije javnih bilježnika u uredenju obiteljskopравnih odnosa – hrvatsko uredenje i komparativna rješenja*, Javni bilježnik, XXV (2021) 48, str. 17–28.
30. Rijavec, V., *Notariat quo vadis?*, Notarski vestnik, br. 10, 2017., str. 55–60.
31. Tavčar Pasar, M., *Družinski zakonik: razveza zakonske zveze tudi pred notarjem*, Notarski vestnik, br. 10, 2019., str. 61–63.
32. Uusen-Nacke, T., *Estonia*, 2021., <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Estonia-Uusen-Nacke.pdf> (13. 5. 2022.).
4. Obiteljski zakon iz 2003. godine, NN RH, 116/2003, 17/2004, 136/2004, 107/2007, 57/2011 – v. čl. 52. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, 61/2011, 25/2013 – v. čl. 100. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, 5/2015 – v. Rješenje USRH-a, br. U-I-3101/2014 i dr. od 12. siječnja 2015. godine.
5. Obiteljski zakon iz 2014. godine, NN RH, 75/2014, 83/2014 – v. Izvješće USRH-a o završnim odredbama (člancima 562. i 563.) Obiteljskog zakona od 3. srpnja 2014., 5/2015 – v. Rješenje USRH-a, br. U-I-3101/2014 i dr. od 12. siječnja 2015. godine.
6. Obiteljski zakon iz 2015. godine, NN RH, 103/2015, 98/2019, 47/2020 – v. čl. 35. Zakona o Centru za posebno skrbništvo.
7. Obiteljski zakonik (*Družinski zakonik*) Slovenije iz 2017. godine, Uradni list RS, 15/2017, 21/2018 – *Zakon o nevladnih organizacijah* (ZNOrg), 22/2019, 67/2019 – *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o matičnem registru* (ZMatR-C), 200/2020 – *Zakon o obravnavi otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi težavami in motnjami v vzgoji in izobraževanju* (ZOOMTVI), <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7556> (12. 5. 2022.).
8. Osnovni zakon o braku iz 1946. godine, SL FNRJ, 29/1946, 36/1948, 29/1946, 44/1951, 18/1955; SL SFRJ, 12/1965, 28/1965 – pročišćeni tekst.
9. Pravilnik o elektroničkom poslovanju korisnika i ovlaštenih korisnika sustava zemljišnih knjiga, NN RH, 108/2019.
10. Pravilnik o privremenoj javnobilježničkoj tarifi, NN RH, 38/1994, 82/1994, 52/1995, 97/2001 – pročišćeni tekst, 115/2012, 120/2015, 64/2019.
11. Savezni zakon o sudskom postupku u izvanparničnim pravnim stvarima (*Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen, Außerstreitgesetz*) Austrije iz 2003. godine.
12. Tarifa o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika, NN RH, 142/2012, 103/2014, 118/2014, 107/1015, 37/2022.
13. Uredba o Tarifi sudskih pristojbi, NN RH, 53/2019, 92/2021.
14. Zakon br. 1547 od 18. studenoga 2016. godine o modernizaciji pravosuđa u 21. stoljeću, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichLoiPreparation.do?idDocument=JORFDOLE000030962821&type=general&typeLoi=proj&legislature=14> (12. 5. 2022.).
15. Zakon br. 287/2009 – Gradanski zakonik

Popis pravnih izvora

1. Gradanski zakonik Francuske, u inačici od 12. svibnja 2022. godine, <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721> (12. 5. 2022.).
2. Gradanski zakonik Latvije (Valdēbas Vēstnesis, 41, 20. veljače 1937. godine), s posljednjim izmjenama i dopunama od 3. veljače 2022. godine (Latvijas Vēstnesis, 33). <https://likumi.lv/ta/en/en/id/225418-the-civil-law>; <https://likumi.lv/ta/id/330031> (12. 5. 2022.).
3. Obiteljski zakon Estonije (Riigi Teataja, I 2009, 60, 395), s posljednjim izmjenama i dopunama (Riigi Teataja, I 2022, 1), <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/507022018005/consolide/currant> (12. 5. 2022.).

- Rumunjske (Monitorul Oficial al României, 511/2009), s posljednjim izmjenama i dopunama (Zakon br. 71/2011, Monitorul Oficial al României, 427/2011, 489/2011). <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/175630> (12. 5. 2022.).
16. Zakon br. 4509/2017, čl. 22. (GG A 201, 22. prosinca 2017. godine), kojim su izmijenjeni čl. 1438. i čl. 1441. Gradanskoga zakonika Grčke.
  17. Zakon o braku i porodičnim odnosima SR Hrvatske iz 1978. godine, NN SRH, 11/1978, 27/1978 – ispravak, 45/1989, 51/1989 – pročišćeni tekst, 59/1990.
  18. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o područjima i sjedištima sudova iz 2022. godine, NN RH, 21/2022.
  19. Zakon o izvanparničnom postupku (*Zakon o nepravdnem postopku*) Slovenije iz 2019. godine, Uradni list RS, 16/2019, <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7879> (12. 5. 2022.).
  20. *Zakon o notariatu* (ZN) Slovenije, Uradni list RS, 2/2007 – službeni pročišćeni tekst, 33/2007 – *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o sodnem registru* (ZSReg-B), 45/2008, 91/2013, 189/2020 - *Zakon o finančni razbremenitvi občin* (ZFRO), <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1329> (13. 5. 2022.).
  21. Zakon o notarima Latvije (Latvijas Vēstnesis, 48, 9. srpnja 1993. godine), s posljednjim izmjenama i dopunama od 14. listopada 2021. godine (Latvijas Vēstnesis, 207). <https://likumi.lv/ta/en/en/id/59982>; <https://likumi.lv/ta/id/327127> (12. 5. 2022.).
  22. Zakon o notarima Estonije (Riigi Teataja, I 2000, 104, 684), nakon izmjena i dopuna (Riigi Teataja, I 2009, 27, 164), s posljednjim izmjenama i dopunama (Riigi Teataja, I 2021, 2). <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/506012020001/consolide/current> (12. 5. 2022.).
  23. Zakon o notarima Španjolske od 28. svibnja 1862. godine, izmijenjen i dopunjen Zakonom br. 15/2015 o dobrovoljnoj sudbenosti od 2. srpnja 2015. godine, Boletín Oficial del Estado, br. 158/2015. <http://iuscomparatum.info/wp-content/uploads/2015/07/Boletin-Oficial-del-Estado-Viernes-3-de-julio-de-2015.pdf> (12. 5. 2022.).
  24. Zakon o područjima i sjedištima sudova, NN RH, 67/2018, 21/2022.
  25. Zakon o postupku u obiteljskim stvarima i stvarima dobrovoljne sudbenosti (*Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*) Njemačke iz 2008. godine.
  26. Zakon o registraciji osobnih stanja Estonije (Riigi Teataja, I 2009, 30, 177), s posljednjim izmjenama i dopunama (Riigi Teataja, I 2022, 1), <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/504022014001/consolide/current> (12. 5. 2022.).
  27. Zakon o sudskim pristojbama, NN RH, 118/2018.
  28. Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, NN RH, 76/2014.
  29. Zakon o zemljišnim knjigama, NN RH, 63/2019.